

Guía Docente

Guía Docente				
Datos Identificativos				2023/24
Asignatura (*)	Cooperación, migración e desenvolvemento		Código	615525015
Titulación	Mestrado Universitario en Políticas Sociais e Intervención Sociocomunitaria			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	1º cuatrimestre	Segundo	Optativa	5
Idioma	Inglés			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Socioloxía e Ciencias da Comunicación			
Coordinación	Espiñeira González, Keina Raquel	Correo electrónico	keina.espineira@udc.es	
Profesorado	Espiñeira González, Keina Raquel	Correo electrónico	keina.espineira@udc.es	
Web				
Descrición xeral	Este curso analiza os conceptos de desenvolvemento, cooperación para o desenvolvemento e co-desenvolvemento desde unha perspectiva sociolóxica e política. Os alumnos estudarán os principais plans de cooperación ao desenvolvemento. Prestarase especial atención ás relacións cos países da rexión mediterránea e con África.			

Competencias do título

Código	Competencias do título
A1	CE1 - Determinar as dimensións e categorías axeitadas para o diagnóstico e a análise científica das situacións de exclusión social.
A2	CE2 - Interpretar os feitos e as políticas sociais desde os distintos paradigmas teóricos vixentes na análise da exclusión.
A6	CE6 - Avaliar a capacidade e eficacia das medidas de intervención para corrixir ou prever situacións e procesos de exclusión social.
A7	CE7 - Identificar e valorar a posibilidade de intervención e prevención en procesos de conflitividade social.
A8	CE8 - Identificar procesos e factores de cohesión social, e deseñar medidas para a súa potenciación.
A10	CEM2 - Dominar as principais ferramentas conceptuais e técnicas que permiten definir un colectivo e unha problemática migratoria como obxecto de estudo e análise.
A14	CEM6 - Actuar como profesional competente e cualificado/a no ámbito da análise das migracións internacionais e do traballo con colectivos migrantes.
B1	CB1 - Demostrar coñecementos avanzados, de carácter multidisciplinar, para a investigación e o exercicio profesional no ámbito da exclusión social.
B2	CB2 - Aplicar e integrar os coñecementos a contornos e problemas emerxentes e indefinidos, na práctica investigadora e profesional.
B3	CB3 - Seleccionar o marco científico adecuado para avaliar as evidencias dispoñibles e postular hipóteses razoadas sobre a avaliación previsible dos feitos sociais estudados.
B5	CB5 - Comunicar con claridade os coñecementos e problemas científicos sobre os que se traballa tanto a un público non experto como de especialistas.
B6	CB6 - Posuír e comprender coñecementos que proporcionen unha base ou oportunidade para ser orixinais no desenvolvemento e/ou a aplicación de ideas, a miúdo nun contexto de investigación.
B13	CX1 - Comprender e integrar coñecementos complexos para traducilos en propostas de investigación e programas de intervención en contextos sociais problemáticos.
B14	CX2 - Realizar unha análise crítica da realidade social e do desenvolvemento profesional vinculada aos feitos sociais sobre os que se traballa.
B15	CX3 - Deseñar, aplicar e avaliar proxectos de investigación en ciencias sociais relacionados cos procesos e as situacións de exclusión social.
B17	CX5 - Elaborar e defender informes, proxectos e memorias no campo das ciencias sociais.
B18	CX6 - Valorar a adecuación das distintas ferramentas teóricas, metodolóxicas e técnicas ás preguntas e os obxectivos específicos formulados sobre a realidade social e as políticas sociais.
C1	CT1 - Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.

C4	CT4 - Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía respectuosa coa cultura democrática, os dereitos humanos e a perspectiva de xénero.
C5	CT5 - Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras.
C6	CT6 -Adquirir habilidades para a vida e hábitos, rutinas e estilos de vida saudables.
C7	CT7 - Desenvolver a capacidade de traballar en equipos interdisciplinares ou transdisciplinares, para ofrecer propostas que contribúan a un desenvolvemento sostible ambiental, económico, político e social.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe		Competencias do título	
1. Analizar a relación entre a migración, o desenvolvemento económico e as políticas de cooperación internacional. Coñecer os principais enfoques teóricos.	AM1		
	AM2		
	AM6		
	AM7		
	AM8		
	AM10		
2. Comprender a evolución do nexa entre migración e desenvolvemento no marco político da Unión Europea.	AM14	BM3 BM6	
3. Elaborar investigacións que impliquen a análise de casos prácticos de cooperación ao desenvolvemento vinculada ás políticas de xestión e goberno das migracións e as fronteiras.		BM1	CM1
		BM2	CM4
		BM5	CM5
		BM13	CM6
		BM14	CM7
		BM15	
		BM17	
		BM18	

Contidos	
Temas	Subtemas
1. Marco conceptual: cooperación, desenvolvemento e migracións	1.1. Cooperación ó desenvolvemento. As orixes. 1.2. O nexa migración-desenvolvemento 1.3. O concepto do co-desenvolvemento
2. Políticas, actores e tendencias no co-desenvolvemento	2.1. Políticas de co-desenvolvemento 2.2. Modalidades e áreas de intervención 2.3. Principais actores no co-desenvolvemento
3. Cooperación para o desenvolvemento e Políticas Migratorias na Unión Europea	3.1. A dimensión externa da política migratoria da UE 3.2. Instrumentos e áreas de intervención nas políticas de co-desenvolvemento da UE 3.3. A distribución xeográfica da axuda
4. Migracións e desenvolvemento no Partenariado Euro-Mediterráneo	4.1. Sistemas migratorios no Norte de África 4.2. Do Proceso de Barcelona á Unión polo Mediterráneo 4.3. Partenariados de mobilidade e acordos bilaterais 4.4. Retos presentes nas políticas de co-desenvolvemento no Mediterráneo
5. O Diálogo Euro-Africano en migración e desenvolvemento	5.1. Sistemas migratorios: Sahel Occidental e Corno de África 5.2. Os Procesos de Rabat e Khartoum 5.3. Os Partenariados de segunda xeración 5.4. O Encontro de Valetta 2015. Retos presentes
6. Seminario: Cooperación ao desenvolvemento e migracións en América Latina	

Planificación

Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Discusión dirixida	A1 A2 A8 A10 A14 B1 B5 B6 B18 C1 C5 C6 C7	25	30	55
Obradoiro	A1 A2 A8 A10 A14 B1 B5 B6 B18 C1 C5 C6 C7	25	17	42
Proba de ensaio	A6 A7 B2 B3 B13 B14 B15 B17 C4	4	18	22
Atención personalizada		6	0	6

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Discusión dirixida	As sesións están baseadas nunha introdución teórica a cada unidade didáctica e a discusión colectiva na clase dunha serie de lecturas. Valorarase a participación activa do alumnado
Obradoiro	As sesións estarán orientadas á aplicación de ferramentas de análise e avaliación a proxectos en cooperación en materia migratoria. Valorarase a participación activa do alumnado
Proba de ensaio	Ao longo do curso os alumnos deberán escribir un ensaio académico (4.000 palabras máximo) que abordará o estudo dun caso práctico de cooperación ao desenvolvemento vinculado á xestión das migracións. Este caso pode ser actual ou ter unha perspectiva histórica. Os ensaios poderían ser presentados en clase.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Proba de ensaio	Os estudantes poden solicitar tutorías personalizadas de acordo previo por correo electrónico.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Obradoiro	A1 A2 A8 A10 A14 B1 B5 B6 B18 C1 C5 C6 C7	Os obradoiros consisten na realización de actividades prácticas nas que se combinan diferentes probas: lecturas, debates, análises de fontes secundarias, resolución de problemas. Para o alumnado presencial, as actividades e o acompañamento das mesmas por parte das profesoras desenvolveranse na aula. Para o alumnado en modalidade a distancia, ou con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica de exención de asistencia as actividades realizaranse de forma individual e deberán ser entregadas por escrito (a través do sistema habilitado para iso na aula virtual) seguindo o calendario marcado polas profesoras.	40
Discusión dirixida	A1 A2 A8 A10 A14 B1 B5 B6 B18 C1 C5 C6 C7	A participación activa dos/as alumnos/as será avaliada mediante a realización das lecturas suxeridas para cada unidade didáctica e a súa discusión na clase.	10
Proba de ensaio	A6 A7 B2 B3 B13 B14 B15 B17 C4	Consiste na elaboración dun ensaio sobre os contidos da materia no que se avaliarán contidos, claridade expositiva, capacidade de análise, bibliografía traballada e aspectos de tipo formal.	50

Observacións avaliación

Para os alumnos con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e exención académica, acordarase un programa específico de titorías ao comezo do curso, en función da súa dedicación.

Na 2ª oportunidade, os criterios de avaliación, serán os mesmos que os propostos para a 1ª convocatoria.

É obrigatorio resolver as actividades de forma razoada, apoiándose e argumentando en base aos documentos da materia e outros que poidan considerarse de interese.

O uso inadecuado de citas e referencias bibliográficas poderá supoñer unha penalización na cualificación final e o plaxio o suspenso da materia.

A entrega dos traballos para realizar nesta materia realizarase a través da ferramenta disposta para iso na aula virtual, en formato dixital e nas datas indicadas polo profesorado.

Fontes de información

Bibliografía básica

Bastia, Tanja and Skeldon, Ronald (eds.) (2020) Routledge Handbook of Migration and Development. Routledge

International Organization for Migration (2022) World Migration Report

Chetail, V. (2008) 'Paradigm and Paradox of the Migration-Development Nexus: The New Border for North-South Dialogue?' German Yearbook of International Law, 52: 183-215.

Portes, A. (2009) 'Migration and development: reconciling opposite views?', Ethnic and Racial Studies, 32:1, 5-22.

Raghuram, P. (2009) 'Which Migration, What Development? Unsettling the Edifice of Migration and Development?', Population, Space and Place, 15, 103-117. DOI: 10.1002/psp.536

Geiger, M. and Pécoud, A. (2013) 'Migration, Development and the Migration and Development Nexus?', Population, Space and Place, DOI: 10.1002/psp.1778

Gamlen, A. (2014) 'The new migration-and-development pessimism?', Progress in Human Geography, 17, DOI: 10.1177/0309132513512544

Guizardi and Grimson (2020) 'Migration and Development Transition. A Perspective from Latin America?', in: Routledge Handbook of Migration and Development, edited by Tanja Bastia, Ronald Skeldon

Casas, M. and Cobarrubias, S. (2018) 'Is It Obvious from the Map? Disobeying the Production of Illegality Beyond Borderlines?', Movements: Journal Fur Kritische Migrations und Grenzregimeforschung, 4(1): 29-44.

Cortinovis, R. and Conte, C. (2018) 'Migration-related Conditionality in EU External Funding?', ReSOMA Discussion Brief, July 2018

Collyer, M. (2016) "Geopolitics as a migration governance strategy: European Union bilateral relations with Southern Mediterranean countries", Journal of Ethnic and Migration Studies, 42(4): 606-624.

Crawley, H. and Blitz, B.K. (2019) 'Common agenda or Europe's agenda? International protection, human rights and migration from the Horn of Africa?', Journal of Ethnic and Migration Studies, 45(12): 2258-2274

Zanker, Franzisca (2019) Managing or restricting movement? Diverging approaches of African and European migration governance, Comparative Migration Studies 7: 17, <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0115-9>

Zardo, Federica (2022) The EU Trust Fund for Africa: Geopolitical Space Making through Migration Policy Instruments. Geopolitics, 27:2, 584-603 <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1815712>

NOTA: Esta bibliografía é susceptible de ser modificada a medida que avanza o curso académico co fin de adecuarse ás necesidades formativas do alumnado

Básicas

Migration-development nexus [Units 1-2]

Chetail, V. (2008) 'Paradigm and Paradox of the Migration-Development Nexus: The New Border for North-South Dialogue?', German Yearbook of International Law, 52: 183-215.

Portes, A. (2009) 'Migration and development: reconciling opposite views?', Ethnic and Racial Studies, 32:1, 5-22.

Geiger, M. and Pécoud, A. (2013) 'Migration, Development and the Migration and Development Nexus?', Population, Space and Place, DOI: 10.1002/psp.1778

Gamlen, A. (2014) 'The new migration-and-development pessimism?', Progress in Human Geography, 17, DOI: 10.1177/0309132513512544

The external dimension of EU migration policy [Unit 3]

Casas, M. and Cobarrubias, S. (2018) 'Is It Obvious from the Map? Disobeying the Production of Illegality Beyond Borderlines?', Movements: Journal Fur Kritische Migrations und Grenzregimeforschung, 4(1): 29-44.

Cortinovis, R. and Conte, C. (2018) 'Migration-related Conditionality in EU External Funding?', ReSOMA Discussion Brief, July 2018.

Gabrielli, L. (2016) 'Multilevel inter-regional governance of mobility between Africa and Europe?', GRITIM Working Paper Series, No.30.

Lavenex, S. and Kunz, R. (2008) 'The Migration-Development Nexus in EU External Relations?', European Integration, 30(3): 439-457.

Refugee crisis 2015 [Unit 3]

den Hertog, L. (2016) 'EU Budgetary Responses to the Refugee Crisis: Reconfiguring the Funding Landscape?', CEPS Paper in Liberty and Security in Europe, No. 93.

Barbulescu, R. (2017) 'Still a Beacon of Human Rights? Considerations on the EU Response to the Refugee Crisis in the Mediterranean?', Mediterranean Politics, 22(2): 301-308.

Geddes, A. & Hadj-Abdou, L. (2018) 'Changing the path? EU migration governance after the Arab spring?', Mediterranean Politics, 23(1): 142-160.

Hauck, V.; Knoll, A. and Herrero Cangas, A. (2015) 'EU Trust Funds. Shaping more comprehensive external action?' European Centre for Development Policy Management

ECDPM, Briefing Note, No. 81 ? November 2015.

North African migration systems [Unit 4]

Collyer, M. (2016) "Geopolitics as a migration governance strategy: European Union bilateral relations with Southern Mediterranean countries", Journal of Ethnic and Migration Studies, 42(4): 606-624.

De Haas, H. (2007) 'North African migration systems: evolution, transformations and development linkages?', International Migration Institute Working paper n.6.

Kausch, K. (2013) 'The End of the (Southern) Neighbourhood?', 18 Papers IEMed joint series with EuroMeSCo. Barcelona: European Institute of the Mediterranean.

EU Migration Partnership Framework [Unit 4]

Broczka, S. and Paulhart, K. (2015) 'EU mobility partnerships: a smart instrument for the externalization of migration control?', European Journal of Futures Research, 3: 15. DOI 10.1007/s40309-015-0073-x.

Castillejo, C. (2017) 'The EU Migration Partnership Framework: Time for a Rethink?' German Development Institute, Discussion Paper 28/2017.

Collet, E. and Ahad, A. (2017) EU Migration Partnerships: A work in progress. Migration Policy Institute, Report.

Reslow, N. and Vink, M. (2015) 'Three-Level Games in EU External Migration Policy: Negotiating Mobility Partnerships in West Africa?', *Journal of Common Market Studies*, 53(4): 857-874. Euro-African Dialogue [Unit 5].

Barslund, M.; Di Salvo, M.; Laurentsyeve, N.; Lixi, L. and Ludolph, L. (2019) 'An EU-Africa partnership scheme for human capital formation and skill mobility ? MEDAM Project, CEPS, Brussels. · Crawley, H. and Blitz, B.K. (2019) 'Common agenda or Europe's agenda? International protection, human rights and migration from the Horn of Africa?', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12): 2258-2274. · Flahaux, M-L. and De Haas, H. (2016) 'African migration: trends, patterns, drivers?', *Comparative Migration Studies* 4:1, DOI 10.1186/s40878-015-0015-6 · Lebovich, A. (2017) 'Bringing the desert together: how to advance Sahel-Maghreb integration?', *European Council on Foreign Relations, Policy Brief*. · Scheffran, J.; Marmer, M. and Sow, P. (2011) 'Migration as a contribution to resilience and innovation in climate adaptation: Social networks and co-development in Northwest Africa?', *Applied Geography*, doi: 10.1016/j.apgeog.2011.10.002 Migration-development nexus [Units 1-2] · Chetail, V. (2008) 'Paradigm and Paradox of the Migration-Development Nexus: The New Border for North-South Dialogue?', *German Yearbook of International Law*, 52: 183-215. · Portes, A. (2009) 'Migration and development: reconciling opposite views?', *Ethnic and Racial Studies*, 32:1, 5-22. · Geiger, M. and Pécoud, A. (2013) 'Migration, Development and the ?Migration and Development Nexus??, *Population, Space and Place*, DOI: 10.1002/psp.1778 · Gamlen, A. (2014) 'The new migration-and-development pessimism?', *Progress in Human Geography*, 1717, DOI: 10.1177/0309132513512544

The external dimension of EU migration policy [Unit 3] · Casas, M. and Cobarrubias, S. (2018) 'It is Obvious from the Map!?: Disobeying the Production of Illegality Beyond Borderlines?', *Movements: Journal Fur Kritische Migrations und Grenzregimeforschung*, 4(1): 29-44. · Cortinovis, R. and Conte, C. (2018) 'Migration-related Conditionality in EU External Funding?', *ReSOMA Discussion Brief*, July 2018. · Gabrielli, L. (2016) 'Multilevel inter-regional governance of mobility between Africa and Europe?', *GRITIM Working Paper Series*, No.30. · Lavenex, S. and Kunz, R. (2008) 'The Migration-Development Nexus in EU External Relations?', *European Integration*, 30(3): 439-457. Refugee crisis 2015 [Unit 3] · den Hertog, L. (2016) 'EU Budgetary Responses to the ?Refugee Crisis?: Reconfiguring the Funding Landscape?', *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, No. 93. · Barbulescu, R. (2017) 'Still a Beacon of Human Rights? Considerations on the EU Response to the Refugee Crisis in the Mediterranean?', *Mediterranean Politics*, 22(2): 301-308. · Geddes, A. & Hadj-Abdou, L. (2018) 'Changing the path? EU migration governance after the ?Arab spring??, *Mediterranean Politics*, 23(1): 142-160. · Hauck, V.; Knoll, A. and Herrero Cangas, A. (2015) 'EU Trust Funds. Shaping more comprehensive external action?? *European Centre for Development Policy Management ECDPM, Briefing Note*, No. 81 ? November 2015. North African migration systems [Unit 4] · Collyer, M. (2016) "Geopolitics as a migration governance strategy: European Union bilateral relations with Southern Mediterranean countries", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(4): 606-624. · De Haas, H. (2007) 'North African migration systems: evolution, transformations and development linkages?', *International Migration Institute Working paper* n.6. · Kausch, K. (2013) 'The End of the (Southern) Neighbourhood?', 18 Papers IEMed joint series with EuroMeSCo. Barcelona: European Institute of the Mediterranean. EU Migration Partnership Framework [Unit 4] · Brocza, S. and Paulhart, K. (2015) 'EU mobility partnerships: a smart instrument for the externalization of migration control?', *European Journal of Futures Research*, 3: 15. DOI 10.1007/s40309-015-0073-x. · Castillejo, C. (2017) 'The EU Migration Partnership Framework: Time for a Rethink?? *German Development Institute, Discussion Paper* 28/2017. · Collet, E. and Ahad, A. (2017) *EU Migration Partnerships: A work in progress*. Migration Policy Institute, Report. · Reslow, N. and Vink, M. (2015) 'Three-Level Games in EU External Migration Policy: Negotiating Mobility Partnerships in West Africa?', *Journal of Common Market Studies*, 53(4): 857-874. Euro-African Dialogue [Unit 5].

Barslund, M.; Di Salvo, M.; Laurentsyeve, N.; Lixi, L. and Ludolph, L. (2019) 'An EU-Africa partnership scheme for human capital formation and skill mobility ? MEDAM Project, CEPS, Brussels. · Crawley, H. and Blitz, B.K. (2019) 'Common agenda or Europe's agenda? International protection, human rights and migration from the Horn of Africa?', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12): 2258-2274. · Flahaux, M-L. and De Haas, H. (2016) 'African migration: trends, patterns, drivers?', *Comparative Migration Studies* 4:1, DOI 10.1186/s40878-015-0015-6 · Lebovich, A. (2017) 'Bringing the desert together: how to advance Sahel-Maghreb integration?', *European Council on Foreign Relations, Policy Brief*. · Scheffran, J.; Marmer, M. and Sow, P. (2011) 'Migration as a contribution to resilience and innovation in climate adaptation: Social networks and co-development in Northwest Africa?', *Applied Geography*, doi: 10.1016/j.apgeog.2011.10.002 Migration-development nexus [Units 1-2] · Chetail, V. (2008) 'Paradigm and Paradox of the Migration-Development Nexus: The New Border for North-South Dialogue?', *German Yearbook of International*

Law, 52: 183-215. · Portes, A. (2009) 'Migration and development: reconciling opposite views?', *Ethnic and Racial Studies*, 32:1, 5-22. · Geiger, M. and Pécoud, A. (2013) 'Migration, Development and the 'Migration and Development Nexus'', *Population, Space and Place*, DOI: 10.1002/psp.1778. · Gamlen, A. (2014) 'The new migration-and-development pessimism?', *Progress in Human Geography*, 17:17, DOI: 10.1177/0309132513512544

The external dimension of EU migration policy [Unit 3] · Casas, M. and Cobarrubias, S. (2018) 'Is It Obvious from the Map?: Disobeying the Production of Illegality Beyond Borderlines?', *Movements: Journal Fur Kritische Migrations und Grenzregimeforschung*, 4(1): 29-44. · Cortinovis, R. and Conte, C. (2018) 'Migration-related Conditionality in EU External Funding?', *ReSOMA Discussion Brief*, July 2018. · Gabrielli, L. (2016) 'Multilevel inter-regional governance of mobility between Africa and Europe?', *GRITIM Working Paper Series*, No.30. · Lavenex, S. and Kunz, R. (2008) 'The Migration-Development Nexus in EU External Relations?', *European Integration*, 30(3): 439-457. · Refugee crisis 2015 [Unit 3] · den Hertog, L. (2016) 'EU Budgetary Responses to the 'Refugee Crisis': Reconfiguring the Funding Landscape?', *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, No. 93. · Barbulescu, R. (2017) 'Still a Beacon of Human Rights? Considerations on the EU Response to the Refugee Crisis in the Mediterranean?', *Mediterranean Politics*, 22(2): 301-308. · Geddes, A. & Hadj-Abdou, L. (2018) 'Changing the path? EU migration governance after the 'Arab spring'', *Mediterranean Politics*, 23(1): 142-160. · Hauck, V.; Knoll, A. and Herrero Cangas, A. (2015) 'EU Trust Funds. Shaping more comprehensive external action?' *European Centre for Development Policy Management ECDPM, Briefing Note*, No. 81 · November 2015. · North African migration systems [Unit 4] · Collyer, M. (2016) "Geopolitics as a migration governance strategy: European Union bilateral relations with Southern Mediterranean countries", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(4): 606-624. · De Haas, H. (2007) 'North African migration systems: evolution, transformations and development linkages?', *International Migration Institute Working paper* n.6. · Kausch, K. (2013) 'The End of the (Southern) Neighbourhood?', 18 Papers IEMed joint series with EuroMeSCo. Barcelona: European Institute of the Mediterranean. · EU Migration Partnership Framework [Unit 4] · Broczka, S. and Paulhart, K. (2015) 'EU mobility partnerships: a smart instrument for the externalization of migration control?', *European Journal of Futures Research*, 3: 15. DOI 10.1007/s40309-015-0073-x. · Castillejo, C. (2017) 'The EU Migration Partnership Framework: Time for a Rethink?' *German Development Institute, Discussion Paper* 28/2017. · Collet, E. and Ahad, A. (2017) 'EU Migration Partnerships: A work in progress. Migration Policy Institute, Report. · Reslow, N. and Vink, M. (2015) 'Three-Level Games in EU External Migration Policy: Negotiating Mobility Partnerships in West Africa?', *Journal of Common Market Studies*, 53(4): 857-874. · Euro-African Dialogue [Unit 5]. · Barslund, M.; Di Salvo, M.; Laurentsyeve, N.; Lixi, L. and Ludolph, L. (2019) 'An EU-Africa partnership scheme for human capital formation and skill mobility ? MEDAM Project, CEPS, Brussels. · Crawley, H. and Blitz, B.K. (2019) 'Common agenda or Europe's agenda? International protection, human rights and migration from the Horn of Africa?', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12): 2258-2274. · Flahaux, M-L. and De Haas, H. (2016) 'African migration: trends, patterns, drivers?', *Comparative Migration Studies* 4:1, DOI 10.1186/s40878-015-0015-6. · Lebovich, A. (2017) 'Bringing the desert together: how to advance Sahel-Maghreb integration?', *European Council on Foreign Relations, Policy Brief*. · Scheffran, J.; Marmer, M. and Sow, P. (2011) 'Migration as a contribution to resilience and innovation in climate adaptation: Social networks and co-development in Northwest Africa?', *Applied Geography*, doi: 10.1016/j.apgeog.2011.10.002 · Calvo, S; Hernando, MJ y Souto, J. (2005). *Glosario para comprender la globalización. El poder de las siglas: mostrar y ocultar*. Madrid: Departamento de Estudios y Canales, A.I. (2008): 'Remesas y desarrollo en América Latina. Una relación en busca de teoría?', *Migración y Desarrollo*, nº. 11, pp. 5-30. Link: <http://rimd.reduaz.mx/revista/rev11/c1.pdf> · Chang, H.J. (2004). *Retirar la escalera: la estrategia del desarrollo en perspectiva histórica*. Madrid: Los Libros de la Catarata · De Castro, J. (1951). *Geopolítica del hambre: ensayos sobre los problemas alimentarios y demográficos del mundo*. Brasil: Dimensión Americana · Delgado Wise, R.; Márquez Covarrubias, H.; Rodríguez Ramírez, H. (2009): 'Seis tesis para desmitificar el nexo entre migración y desarrollo?', *Revista Migración y Desarrollo*, nº.12, pp. 27-52. Link: <http://rimd.reduaz.mx/pagina/secciones?id=244> · De Haas, H. (2006): 'Sistemas migratorios en el Norte de África: Evolución, transformaciones y vínculos con el desarrollo?', *Migración y Desarrollo*, nº. 2, pp. 63-92. Link: <http://www.heindehaas.com/articles.html> · Pérez de Armiño, K. (2001). *Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo*. Barcelona: Icaria. · Calvo, S; Hernando, MJ y Souto, J. (2005). *Glosario para comprender la globalización. El poder de las siglas: mostrar y ocultar*. Madrid: Departamento de Estudios y Canales, A.I. (2008): 'Remesas y desarrollo en América Latina. Una relación en busca de teoría?', *Migración y Desarrollo*, nº. 11, pp. 5-30. Link: <http://rimd.reduaz.mx/revista/rev11/c1.pdf> · Chang, H.J. (2004).

Retirar la escalera: la estrategia del desarrollo en perspectiva histórica. Madrid: Los Libros de la Catarata
De Castro, J. (1951). Geopolítica del hambre: ensayos sobre los problemas alimentarios y demográficos del mundo. Brasil: Dimensão Americana
Delgado Wise, R.; Márquez Covarrubias, H.; Rodríguez Ramírez, H. (2009): 'Seis tesis para desmitificar el nexo entre migración y desarrollo', Revista Migración y Desarrollo, nº.12, pp. 27-52. Link: <http://rimd.reduaz.mx/pagina/secciones?id=244>
De Haas, H. (2006): 'Sistemas migratorios en el Norte de África: Evolución, transformaciones y vínculos con el desarrollo', Migración y Desarrollo, nº. 2, pp. 63-92. Link: <http://www.heindehaas.com/articles.html>
Pérez de Armiño, K. (2001). Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo. Barcelona: Icaria

Bibliografía complementaria

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Fontes de información e técnicas estatísticas para a análise das políticas sociais/615525007

Deseño, xestión e avaliación de políticas sociais/615525009

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Políticas migratorias e dereito das migracións/615525012

Historia e teorías dos movementos migratorios/615525013

Materias que continúan o temario

Observacións

O alumnado deberá revisar periodicamente a plataforma virtual e consultar os documentos e actividades propostos. As profesoras comunicaranse co alumnado a través da aula Virtual ou do correo electrónico da UDC. A comunicación coa profesora deberase realizar mediante as canles institucionais e utilizando o correo electrónico da universidade. Nesta materia: Débese facer un uso sustentable dos recursos e a prevención de impactos negativos sobre o medio natural. Terase en conta a importancia dos principios éticos relacionados cos valores da sostenibilidade nos comportamentos persoais e profesionais. De acordo coas diferentes normativas de aplicación para a docencia universitaria, débese incorporar a perspectiva de xénero nesta materia (utilizarse unha linguaxe non sexista, utilizarse bibliografía de autores e autoras, fomentarse a intervención en clase de todos os estudantes, etc. Farase para identificar e modificar prexuízos e actitudes sexistas, e incidirá na contorna para modificalos e fomentar valores de respecto e igualdade. Así mesmo, respectarase o dereito á identidade de xénero. Facilitarase a plena integración do alumnado que, por motivos físicos, sensoriais, psíquicos ou socioculturais, experimente dificultades para un acceso adecuado, igualitario e rendible á vida universitaria. Sosterase o principio de debate democrático, escoitando e respectando todas as opinións diversas ao redor dos temas tratados, tanto de parte do profesorado como do alumnado.

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente de acordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías